

Боровик М., Боровик А.

**Чернігівський державний педагогічний інститут
в системі підготовки педагогічних кадрів (1954–1998 рр.).**

Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 272 с.

DOI: 10.5281/zenodo.6791204

© В. Половець, 2022. СС BY 4.0

Автори монографії уперше комплексно дослідили процес реорганізації та функціонування Чернігівського державного педагогічного інституту в системі вищої педагогічної освіти України. На основі широкого кола джерел, запроваджених до наукового обігу, висвітлено шлях педагогічної освіти від учительського до педагогічного інституту та створення його навчально-матеріальної бази. Глибоко проаналізовано процес структурування інституту. З'ясовано шляхи формування викладацького складу та контингенту студентів. Широко висвітлені організація навчально-методичної роботи викладачів та зміни у проведенні педагогічної практики. Виявлені основні напрямки наукової роботи інституту. Структурно монографія складається з трьох розділів і дев'яти підрозділів.

У першому з них – *«Історіографія, джерельна база та методологія дослідження»* – розглянуті стан наукової розробки проблеми, джерельна база та методологія і методика дослідження. Зазначається, що аналіз стану розробки теми дає можливість стверджувати, що до цього часу історія Чернігівського педагогічного інституту не була предметом спеціального дослідження. Її історіографічне вивчення здійснювалося фрагментарно на базі марксистсько-ленінської методології та загальної концепції історії радянського періоду. З 1960-х років розпочинається вивчення історії Чернігівського педінституту шляхом публікації у наукових виданнях статей та брошур з історії навчального закладу. З початку 1990-х рр. і до нинішнього часу вивчення історії інституту набуло нового якісного рівня. З'явилися наукові розвідки про діяльність окремих кафедр і факультетів. Було введено значний пласт нового документального матеріалу. Опрацьована джерельна база свідчить, що вона цілком достовірна й репрезентативна.

Щодо методології і методів дослідження, то в монографії наголошується, що методологічну основу роботи становили полідисциплінарний підхід, зорієнтований на використання методологічних принципів, які були сформовані у процесі розвитку таких напрямів історичної науки, як соціальна та культурна історії, історія повсякденності та компаративістика. Авторами використані загальнонаукові, міждисциплінарні та специфічно-історичні методи, які дозволили не лише осягнути процес діяльності педінституту як одного з осередків вищої освіти, а й показати його в динаміці та у порівнянні з іншими навчальними закладами.

Другий розділ – *«Розвиток системи вищої педагогічної освіти в Чернігові»* – включає такі складові: реорганізація педагогічної освіти від учительського до педагогічного інституту та створення навчально-матеріальної бази; процес формування структурних підрозділів і формування викладацького складу та контингенту студентів. У розділі наголошується, що реорганізація Чернігівського учительського інституту в педагогічний відбулася в 1954 р., коли в УРСР завершилося створення системи підготовки педагогічних кадрів і зникли учительські інститути як залишок старої системи підготовки вчителів. Реформування системи навчання вчителів було обумовлене необхідністю радикальних змін у підготовці учительських кадрів для середньої школи.

Навчально-методична база Чернігівського державного педагогічного інституту формувалася на принципах спадковості, коли як основне приміщення, так і всі необхідні засоби навчання та приладдя перейшли від учительського інституту. Розширення навчальної бази відбувалося шляхом добудови до існуючих нових аудиторій, спортивних залів, бібліотеки з читальним залом, актового залу та будівництва двох типових гуртожитків. У подальшому військова кафедра та історичний факультет розмістилися в отриманих від місцевої влади приміщеннях колишніх партійних та державних установ. Отже, навчально-методична база відповідала мінімальним потребам вищого навчального закладу і забезпечувала необхідні умови навчання, проживання та відпочинку студентів і навчально-наукової роботи викладачів.

Формування структурних підрозділів педінституту було багатоетапним і пройшло складний еволюційний шлях. На час реорганізації учительського в педагогічний інститут діяли два факультети: фізико-математичний та мовно-літературний, шість кафедр та дві секції викладачів іноземної мови та фізвиховання. На березень 1998 року в педагогічному інституті працювало 6 факультетів, 28 факультетських кафедр та 5 загальноінститутських. За час діяльності педагогічного інституту кількість викладачів збільшилася в 9 разів, поліпшився їх якісний склад. Замість шести кандидатів наук в учительському, працювали 21 доктор і 132 кандидати наук в педагогічному інституті. Тепер за кадровим складом інститут належав до четвертого рівня акредитації вишів. Значно зріс контингент студентів – з 373 до 4728 осіб. За 44-річну діяльність Чернігівського державного педагогічного інституту в його стінах було підготовлено 28146 вчителів різних спеціальностей. Постійно вдосконалювалася система навчально-виховної та методичної роботи, чому присвячений наступний, третій розділ монографії.

У третьому розділі – *«Навчальний процес та наукова робота в Чернігівському педагогічному інституті»* – мова йде про навчально-методичну роботу викладачів інституту, зовнішній контроль за організацією навчально-виховного процесу та основних напрямках наукової роботи. Особлива увага зверталася на перехід до нових навчальних планів та програм, на оволодіння викладачами вузівською методикою читання лекцій, проведення практичних і семінарських занять, організацію самостійної роботи студентів. З другої половини 1960-х рр. і до початку 1990-х увага зверталася на формування системи організації навчальної діяльності на новостворених факультетах і кафедрах та удосконаленні й використанні нових підходів до навчально-виховної роботи. Починаючи з дев'яностих років і до реорганізації педінституту в педагогічний університет у 1998 р. розпочався складний процес становлення української державності та формування нормативно-правової бази організаційного процесу у вищій школі. Відкрилися нові подвійні спеціальності та розширялася сфера освітніх послуг і можливостей працевлаштування випускників. Удосконалювався навчальний процес, упроваджувалася у викладання навчальних дисциплін українська мова.

Особлива увага приділялася системі проведення різних видів педагогічної практики. Загальні положення, інструкції та накази видавало Міністерство освіти і науки, а зміст та особливості її організації, в залежності від місцевих умов, визначали факультети й кафедри. Окрім безвідривної педагогічної практики, пов'язаної з вивченням педагогіки й методики виховної роботи, здійснювалася навчально-виховна педагогічна практика на перед-випускному та випускному курсах. Виробничі, технологічні, археологічні та правові педагогічні практики давали змогу майбутнім вчителям-предметникам детальніше ознайомитися з окремими галузями науки, поєднати теоретичні знання з практикою.

Щодо наукової роботи. В умовах учительського інституту наукові дослідження розглядалися як необхідність виконання індивідуальних робочих планів викладача. З реорганізацією інституту з учительського в педагогічний було поставлено завдання по виданню наукової продукції, підручників, навчальних посібників, виконання господарської тематики та створення перших науково-дослідних осередків. Розширилось керівництво науково-дослідною роботою студентів. Якісний склад викладачів педінституту дав можливість значно збільшити обсяг публікації наукової продукції, створити науково-дослідницькі школи під керівництвом провідних професорів.

Висновки. Комплексне вивчення зазначеної проблеми дало можливість авторам з'ясувати особливості розробленості теми в історичній літературі, проаналізувати широке коло різноманітних джерел, опублікованих і неопублікованих матеріалів. У монографії глибоко проаналізовано процес реорганізації педагогічної освіти від учительського до педагогічного інституту та створення навчально-методичної бази вишу. З утворенням незалежної України, з серпня 1991 р. стан наукової роботи значно поліпшився. Особливістю його стала підготовка викладачів високої кваліфікації через інститутську аспірантуру. У 1990-х рр. педінститут дійшов до системи самозабезпечення кадрами вищої кваліфікації за схемою: студент – спеціаліст – кандидат наук.

Додатки. Вони надають особливу привабливість книзі. Біографії та фотографії проректорів, які відали навчальною і науковою та ідейно-виховною роботою. Наказ Міністерства освіти від 4 квітня 1961 р. про перейменування Чернігівського педагогічного інституту в Чернігівський державний педагогічний інститут імені Т.Г. Шевченка. Наказ від 21 квітня 1972 р. про створення історичного факультету. Інформація про кількість випускників інституту (денного відділення) з 1957 по 1998 рр. – 15513 (з них 1293 – з відзнакою) і заочного відділення – 12633 (з них 76 – з відзнакою); про здійснення контролю за педагогічним процесом керівництвом та завідувачами кафедрами інституту. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 1998 р. про створення Чернігівського державного

педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Наказ від 1 квітня 1998 р. про структуру Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

В цілому ж, на наш погляд, треба подякувати авторам і всім причетним до виходу цієї книги за важливий внесок у дослідження зазначеної проблеми.

Дата подання: 3 грудня 2021 р.

Дата затвердження до друку: 19 грудня 2021 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Половець, В. Рецензія : Боровик М., Боровик А. Чернігівський державний педагогічний інститут в системі підготовки педагогічних кадрів (1954–1998 рр.). Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 272 с. *Сіверянський літопис*. 2022. № 1. С. 179–181. DOI: 10.5281/zenodo.6791204.

Цитування за стандартом APA

Polovets, V. (2022). Retsenziia : Borovyk M., Borovyk A. Chernihivskiy derzhavnyi pedahohichnyi instytut v systemi pidhotovky pedahohichnykh kadriv (1954–1998 rr.). Kyiv: «Vydavnytstvo Liudmyla», 2019. 272 s. [Review : Borovik M., Borovik A. Chernihiv State Pedagogical Institute in the system of pedagogical staff training (1954–1998). Kyiv: Lyudmila Publishing House, 2019. 272 p.]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 179–181. DOI: 10.5281/zenodo.6791204.

